

forment del jull i la cugula», Màrius Torres, 1939.

Granat; adj. 'gros, gran, crescut', se sent en ambients rurals, almenys, del Princ. i les Illes: oposat a *menut*: «el *kargulí granat* se'l mengen els ànecs, el *menut* serveix per esquer», Prat de Llobregat (1932); «una fadrina deu dir / com veu un fadrí *granat*: / és veí, i no s'ha casat: / --- / un defecte deu tenir», Camps Merc. (*Folk. Men.* i, 135); també a Mall., on també l'usen adverbialment per a 'fortament' (*Segadors de Lluçmajor*, BDLC xiv, 212); adj. aplicat a minerals, en un sentit com 'pinyolenc': *Sa Penya Granada* (prop de Castaví, a Formentera, 1963); m. (pedra preciosa): «alii octo maracdes minus grossi --- et 87 *granats*», a. 1313 (Finke, *Acta Ar.* III, 241), «sardonía --- ermeril --- *granats*: és vermell escur: *granates*; estanca-sanc ---», OPou (*TbPu.*, 314). Quasi tots els derivats de *granar* (i els altres en inicial àtona) tenen variant vulgar en *gran-* (*AlcM*), que ja no indiquem.

Granada; *granatari* (DAg.); *granadella*; *granadera*; *granadillo* mall. (DAg.); *granadina*; *granadiu*; *granadívul*; *granador*; *granadura* (inv. 1591, DAg.); *-dures*. *Granaire* 'comerciant de grans' emp. («la gent de can Serradell són *granáirsas*», Vilamalla, 1958; JRuyra). *Granall*; *granalla*; *granança*. *Graneir* intr. 'granar' (BDC xvi, 32). *Granejar* [1640]; «y que n'ets de felís! --- No, per ara y tant que duri això del estudiar, no tindria de què queixar-me si *granegés* un xic més», Noller (*Notes de c.*, 19). Massó i Torrents, *Croquis Pir.*, II, p. 59; «ara es recorda de nosaltres! Deu estar a la misèria! Quan *granejava* ens tingué sempre ben oblidats», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 23): segurament envigorit per la influència de *gran*, però l'arrencada degué estar més aviat de la banda del *gra* per engrèixar i *engranar* els ocells i aviram; *granejat*, *-ador*; *graneig*.

Granell ant. 'grànul' (Alcoati); no existeix aquest mot en una accepció 'graner', bàrbara adaptació del castellà (catalanisme antiq.) *granel* per un lexicògraf incontrolat (no Lab.), reproduïda a tort per *AlcM*. *Granellada* [Lacav., on *granallada* és mala grafia, car es pronuncia en cat. occ. *graneláda*, Les Borges, BDLC vi, 37]; *granelló* (Ebre i val.); però *granilló* en part del val., EValor, c. 1950); *granellós* adj. [MAgustí, 1617], *-osa* subst. fem. 'saxífraga' val. (Cavanilles, *Obs.* II, 330); *granellut* [Verdaguer]; «mira: per si may pots fer-li un favor, és un que du grans mostatxos y té la cara ampla y *granelluda*», Careta (*Brosta*, 99); «entre --- els jonquerars --- el sorral gairebé desapareix sota la forra *granelluda* de les palmes marines; els caçadors --- per tirar als ànecs de l'estany ---», Coromines (*Prometeu* XI, § 2, 188). *Granut*. *Granillada*; *granilló*, *-onada*; *granillós*. *Agranellar*; *agranellada*, *-lladís*, *-llador*; *agranellament*; *agraniller*. D'ací *grinyilló* eiv. (que *AlcM* defineix com «malaltia dels porcs ---») i PzCabr. com «mesillo» [«el primer menstruo després del parto», DAcEsp.]; *grinyaló* (DAg.). D'això sembla ser una variant formativa el mot *grinyó* del *Ll. dels Mariners* (definició gens convincent en *AlcM*).

Graner=ll. *horreum* [Llull; *Blanq.*, NCl. II, 35.1]; veg. infra, s. v. *granja*; «lo *graner*: penus», JnEsteve, 60

LiEleg., h3; «lo g.: granarium, horreum», OPou (*TbPu.*, 325); i avui segueix en ús per tot el territori (fins al cim del Pallars: Tor de Vall Ferrera, 1932); *graneró*; granera 'obertura de l'arbre on encaixen certs aparells d'hissar l'antena', sembla derivat d'un *agranar* = *engranar* 'encaixar'. El nom de la calamarsa o pedra que pedrega, en cast. *granizo*, només localment s'ha format en català amb derivats de *gra*: *granivola* (MAgustí, 1617, *AlcM*; Belv.); ¹ *granissa* a Formiguera de Capcir (1960); *granissó*, *granissol* 'calamarsó', DFa.: EValor (c. 1950) diu que en val. merid. es pronuncia aquest amb s sonora (cosa peculiar del parlar fronterer de Castalla, que va d'acord amb la -z- que té el cast. ant. en aquesta terminació, i crec que *AlcM* ha generalitzat a tort la dada d'EValor). Però jo sento *granissol* (i el verb *granissolar* 'calamarsejar') amb sorda a Simat de Valldigna (on distingeixen de *pedregàr* per 'caure pedra de la grossa', 1963), i també en el Maestrat «*granissol*: granís menut» i «*granissolada*: caiguda de granissol» (GaGirona, p. 408); *granitja* ripoll. (*AlcM*); *granús* and. *Granissat* 'beguda mig glaçada', castellanisme tolerable (DFa.). + *Agranissar* 'calamarsejar' i *granisso* ribag. (Barravés, BDC vi, 21).

Granit [1889, *Canigó*; Vogel; DOrt.], de l'it. *granito* id., derivat de *granire* 'granar': de l'it. s'han pres també el fr. *granit* [S. XVII], el cast. *granito* [fi segle XVIII], i les formes de les altres llengües europees, que recorregueren a l'italià per al nom d'aquesta roca tan freqüent en els Alps; *granit* i *granític* ja en Verdager: «pins aterra y abets lo llenyatayre / que 'l serrador quadreja y fa'l pedrayre / lo mateix ab lo marbre y lo *granit*», «l'església de la Verge / --- / *granítiques* columnes desimboltes / damunt sos fronts axequen ses tres voltes / ---», *Canigó* xi, 3f, 7a; *agranitar*, *-itat*.

Granitxalla 'granellada' (Camp de Tarr.) i *granitxó*, i si no hi ha error *granatxa* «grans petits» (que Pinyas, *Buill. Cl. Pir. Tssa.* recull a Poboleda): semblen tots formes amb sufix mossàrab; *granitxot*.

Granívol 'fèrtil en', 'gra fèrtil', usat sovint per Verdager en obres posteriors i ja en *Canigó*: «allí planta una casa, un camp y una olivera: / ara és ciutat la casa --- lo mur, de Perpinyà: / apar una encantada que, de l'escuma exida / mirant-se s'extasia — *granívol* Rosselló! — / y alçant a les neus vèrgens los ulls, embadalida, / no sab si ab més belleses y ab més tresors la crida / la mar o 'l Canigó» (vi, v. 218); per al subst. *granivola*, veg. supra.

Granó. *Granor* 'acte de granar' (Vic, Seg., *AlcM*; S. XVII, DAg.), grafia ultracorr. per *granoá*, -ATIONE. *Granós*.

Granull maestr. «sostrall o remostró de grans solts al fons d'un banasto o altre recipient, en què hi havia raïms o altra fruita de grans», «els grans menuts i nombrosos de certes plantes, com la edrera, el lledder» (locució: *los torás se tiren al granull*), García Girona, *Vocabulari*; potser herència mossàrab = castellà *granuja* (on jugaria l'oposició aràbiga entre *nomen unitatis* en -a i el col·le. de terminació zero); car segons *AlcM* en localitats val. de més al Sud diuen